

Kerkstraat 55-55/A

Het huidige pand Kerkstraat 55-55/A is een twee-laags hoekpand met een schilddak, gedekt met gesmoorde Hollandse pannen. Aan de rechterzijde een afgeschuinde hoek. De gevel is uitgevoerd in rode baksteen in staand verband. Een gepleisterd plint. De houten kroon- en gootlijst zijn later vernieuwd. Het dak met originele houten dakkapellen.

Het pand wordt middels een onderhandse akte van 17 december 1827 aangekocht door Johannes Grijns (1790-1874), bakker van beroep.¹ Hij koopt het van zijn vader Cornelis Grijns Jzn (1751-1830), van beroep *rentenier*.⁸ De koopprijs bedraagt F. 1.050,-. Het geheel wordt omschreven als *een huis met achterhuis en erf*. Ten oosten wordt het begrensd door een eigendom van notaris Lodewijk Christoffel Hondius (1788-1860) en ten zuiden (dus op de hoek van de Huisgracht en de Hoogstraat) eveneens door een eigendom van de notaris en een tuin en schuur van Jielis van Meteren, broodbakker. Het open erf aan de Kerkstraatzijde (nu Kerkstraat 53) werd door een muur en weelderige bomengroei van de straat gescheiden.

Op dit erf sloot een tweede erf aan, volgens de kadastrale minuut eigendom van notaris Hondius. Hierachter lag doorlopend tot aan de Hoogstraat een grote tuin, ook eigendom van Hondius. Hondius bezat ook een naast het erf staand herenhuis, nu Kerkstraat 51.

Volgens de volkstelling van 1829 woonde er bij Johannes Grijns een broodbakkersbediende in, t.w. Martinus van Stenis, geboren in Buren op 28 februari 1803. Hij kwam in 1823 uit Buren naar Leerdam. Ook was er een dienstmeid inwonend: Dirkje Naut, afkomstig uit Deil. Kijken we in het bevolkingsregister van 1850-1861 dan komen we er wel vier tegen.¹⁵

In 1852 is het pand Kerkstraat 51 en de er westelijk van gelegen tuin (deels Kerkstraat 53) eigendom van Gijsbert Marinus Droogleever (1807-1863), drogist. Hij heeft dit alles in 1849 aangekocht. Bij akte van 30 juni 1852 verkoopt hij huis en tuin.⁷ Het huis Kerkstraat 51 met het er achter gelegen erf en daarop aansluitend pakhuis wordt gekocht door Willem Grijns (1780-1859)⁹ voor een bedrag van F. 1.000,-. De aan de Kerkstraat gelegen tuin wordt gekocht door Johannes Grijns voor een bedrag van F. 400,-. Hij had hiermee dus het hele stuk grond tussen zijn huis en het pand Kerkstraat 51 in zijn bezit, dat dan ook helemaal doorliep tot aan de Hoogstraat.

Willem Grijns was een broer van Johannes Grijns en koopman in houtwaren, timmerman, molenmaker en houtzaagmolenaar. Hij woonde aan de overkant van de Kerkstraat, nu huisnummer 44-48. Zijn houtzaagmolen stond aan de Hoogstraat, op de kop van de Huisgracht. Na het overlijden van Willem Grijns in 1859 vererfd Kerkstraat 51 aan zijn broer Johannes.¹⁰ Deze had hiermee dus het hele gebied tussen Kerkstraat en Hoogstraat vanaf huisnummer 51 tot aan de Huisgracht in zijn bezit, met uitzondering van de schuur en tuin van Jielis van Meteren.

Johannes Grijns overlijdt op 4 januari 1874, waarna al deze panden in het bezit komen van zijn zoon Cornelis Dirk Grijns (1828-1906), *houtkooper* van beroep en één van de firmanten van Varsseveld & Co. Overigens was dit slechts een klein deel van het omvangrijke bezit van Johannes Grijns, dat de zoon deelde met zijn zuster Geertruida Cornelia Grijns, *steenfabrikante*. Cornelis Dirk woonde in de periode 1850-1861 bij zijn vader in huis.

Na die tijd in het pand Kerkstraat 51.¹⁶ Hij verkoopt in 1896 dit pand samen met de daarop aansluitende tuin aan de Hoogstraat aan de door de Afscheiding van 1834 ontstane Gereformeerde Kerk. Het huis werd bestemd tot pastorie en in de tuin aan de Hoogstraat verrees een kerkgebouw.

Naast de verdeling van het onroerend goed wordt na het overlijden van Johannes Grijs (zijn vrouw Elisabeth Cornelia van Rijnberk was al op 18 maart 1860 overleden) een inventaris van de roerende goederen opgemaakt, die op 29 april 1874 openbaar verkocht zouden worden.⁶ Uit deze inventaris kunnen we de indeling van het pand opmaken. Op de begane grond vinden we een woonvoorkamer, gang, grote voorkamer, slaapkamer, achterkamer, keuken, bakkerij, achterkeuken, schuur en een *plaats*. Boven een korenzolder, zolder, builzolder, achterzolder, boven achterkamer, slaapkamertje en een loegekamer.

Opname 1899

Op de builzolder stond de buil die gebruikt werd voor het zeven (builen) van het meel.

Als je naar de inventaris van de bakkerij kijkt, is het duidelijk zijn dat deze niet meer gebruikt werd. In de akte van 1852 wordt als beroepsomschrijving van Johannes Grijns dan ook vermeld *buiten beroep*.

Na het overlijden van Johannes Grijns zal vanaf juni 1875 het pand Kerkstraat 55 bewoond worden door Gerrit Adrianus Pelgrim (geboren Leerdam 30 juli 1833), zijn halfbroer Cornelis Gerardus Pelgrim (Leerdam 12 juli 1849 - Leerdam 10 september 1894) en hun tante Geertje Wilhelmina Pelgrim (Leerdam 15 november 1812- Leerdam 1 juni 1896). Zij kwamen op 26 mei 1875 vanuit Delft binnen.¹⁷

Gerrit Adrianus Pelgrim overlijdt op 23 juli 1908. Behalve dit pand aan de Kerkstraat bezat hij een groot aantal huizen in de binnenstad, boerderijen en landerijen in zowel Leerdam als Schoonrewoerd. Dit alles wordt op 17 en 24 september 1908 publiek verkocht.¹¹ Het geheel ingezet voor ruim 50.000 gulden. Op 22 augustus volgde de verkoop van de inboedel. Koper van Kerkstraat 55 met de tuin aan de oostzijde is Adrianus Cornelis van Arkel, zonder beroep, wonende te Rotterdam. Hij betaalde voor het geheel F. 6.600,--.¹⁸

Van Arkel was slechts kort in het bezit van Kerkstraat 55 want op 20 mei 1910 verkoopt hij het pand aan de Leerdamsche Coöperatieve Broodbakkerij en Verbruiksvereniging "Ons Belang".¹² Deze zal daar een bakkerij en kruidenierswinkel in vestigen. De verkoopprijs is F. 8.450,--. Men diende wel rekening te houden met het feit dat het huis tot 1 januari 1911 verhuurd was aan de heer Edwin Henrij Berch Gravenhorst (1868-1937) voor een bedrag van F. 350,--/jaar. Deze was veearts en zou later bewoner worden van één van de huizen aan de Spoorstraat.

De vestiging van een bakkerij met winkel heeft nogal wat gevolgen voor het uiterlijk van het pand en de indeling ervan.¹³ De indeling op de begane grond bestond uit een lange gang in het midden met aan de linkerkant een grote voorkamer en twee kleine kamers erachter. Rechts van de gang op de hoek met de Huisgracht ook weer een grote woonkamer met daarachter wat kleinere vertrekken en tenslotte een keuken en een berging. Achter dit alles een grote open ruimte.

De grote woonkamer links van de gang wordt bestemd tot winkel. In verband daarmee wordt ook de pui aangepast. De drie oorspronkelijke ramen veranderen in een winkelpui met in het midden daarvan een terug liggende ingang. Zoals de situatie heden ten dage nog steeds is. De keuken en de berging aan de kant van de Huisgracht worden samengevoegd tot bakkerij. Hierbij wordt de waarschijnlijk oorspronkelijke achtermuur van het huis weggebroken. De berging was namelijk een éénlaagse aanbouw met een zadeldak. Aan de Huisgracht was een deur die toegang tot de keuken gaf. Deze zou nu de toegang tot de bakkerij worden. Verder kwamen er aan de deze kant ook drie nieuwe ramen die licht gaven in de bakkerij.

In de open ruimte achter het pand wordt in 1911 een houten bergplaats voor brandstoffen gebouwd door de Kolenbond "De Goede Verwachting".

De coöperatie gaat in 1913 failliet, waarna het gebouw openbaar verkocht wordt.² Het gaat hierbij dan om een woon-winkelhuis met beneden een winkel met bergplaats, keuken, gang, woonkamer en een bakkerij met heteluchtoven. Boven slaapkamers, bergplaats en zolder. Verder is er achter het huis nog een open terrein met steeg uitkomend op de Kerkstraat en door een poort op de Huisgracht. Tenslotte worden nog verkocht een tweetal bouwterreinen, enerzijds aan de Kerkstraat naast het huis en anderzijds aan de Huisgracht achter het pand. Het geheel wordt ingezet voor F. 8.700,--.³ De toeslag is op 1 maart 1913 en de drie percelen worden uiteindelijk gekocht door Hermanis de Weerd (?-1961) voor een bedrag van F. 8.950,--.⁴

Hermanis de Weerd was bakker en bezat een bakkerij aan de Westwal, opgericht in 1894. De aankoop van het pand aan de Kerkstraat betekende voor De Weerd waarschijnlijk een grote verbetering. Het was groter dan zijn bakkerij aan de Westwal en lag natuurlijk meer op stand. In het pand aan de Westwal zou later bakker Nugteren zijn zaak vestigen. Hermanis de Weerd was getrouwd met Neeltje Schriek, dochter van Lambertus Jacobus Schriek. Deze was o.m. eigenaar van de buiten de Veerpoort aan de Lingedijk gelegen scheepstimmerwerf, die hij in 1908 aan Kruyt verkocht. Zijn naam is ook nog verbonden aan de Schriekensteeg, een rij arbeiderswoningen, gebouwd in de tuin van het voormalige Hotel Der Nederlanden, haaks op de

Weer één attractie!!!

Bij onze reeds bekende producten zonder inlevering, hebben wij er weer één toegevoegd, n.l.:

Reclame-Soesen

PRIMA KWALITEIT!

Met inlevering: DIVERSE SOORTEN KOEKJES

Voor Oud- en Nieuwjaar kunnen wij nog voor U maken:

LETTERBANKET in Hoefijzermodel.

Grondstoffen 100 gr. Boter, 180 gr. Suiker. 4

Plaats hiervoor Uw bestelling bij

„DE WEERD's" Bakkerij

sinds 1894 te Leerdam.

Nieuwstraat staande, waar later Maranatha gebouwd zou worden.

De *Brood-, Beschuit- en Kleingoedbakkerij* van De Weerd verhuist per 14 april 1913 van de *Molenstraat* (zoals de Westwal ook wel werd genoemd) naar het pand Kerkstraat 55.⁵

We hebben niet de indruk dat de verandering van eigenaar gevolgen voor het pand gehad heeft. Verbouwingen zijn niet bekend. Op een uit die tijd daterende foto zien we boven de winkelpui de tekst *BROODBAKKERIJ & KOLONIALE WAREN* staan. Die kan natuurlijk ook nog afkomstig zijn uit de tijd van zijn voorganger. Op de ramen links en rechts van de deur staat *H. de Weerd* en boven de winkel deur lezen we *Margarine*. De bakkerij zou later gevoerd worden onder de naam Firma Gebroeders de Weerd met als firmanten twee zonen van de oprichter: Marius en Herman. Dit tweetal zou later aangevuld worden met een derde broer Wim. Deze had eerst een eigen bakkerij in Schoonrewoerd.

In 1932 vindt er een verbouwing van de bovenverdieping plaats en wordt daar een afzonderlijke bovenwoning gecreëerd. Deze werd toegankelijk vanuit de Kerkstraat door de open poort tussen Kerkstraat 53 en 55 te bebouwen en daar de trap als toegang tot de woning te maken.

In 1938 volgt een grote uitbreiding aan de kant van de Huisgracht. Hier wordt een dubbel woonhuis gerealiseerd en in aansluiting op de bakkerij een garage met meel-zolder alsook een bovenwoning in het bestaande pand. De aanbesteding van deze werkzaamheden vond al begin 1937 plaats.¹⁴ Het werk werd in twee percelen aanbesteed, nl. een bouwkundig deel en het schilderwerk. Het resultaat was als volgt;

Perceel 1. Bouwwerk

M. Reichel	F. 6.837,--
F. 760,--	
A. de Ridder	- 6.835,--
- 749,--	
G.P. 't Lam	- 6.800,--
- 749,--	
J.D. Boei	- 6.482,--
- 730,--	
J.H. van den Berg	- 6.367,--
Zoon - 680,--	
W. Boei	- 6.315,--
A. Smits	- 6.269,--

Perceel 2. Schilderwerk

J. Dubel
J.J. van Thiel
J. Kouw
A.L. de Bok
J. van Veen &

De architect van deze uitbreiding was ook nu weer J.C. Verhagen, zoals ook bij alle vorige werken.

In 1940 wordt de bakkerij met een meelzolder uitgebreid. In ditzelfde jaar neemt De Weerd de broodbakkerij over van de enkele panden verder (Kerkstraat 49) gevestigde bakker G.J. Boeff, die verder gaat als banketbakker met een lunchroom.¹⁹ In 1945 volgt de bouw van een tijdelijke loods als opslagruimte en in 1947 een brandstofberging in de achtertuin.

De inventaris van de winkel dateerde waarschijnlijk nog steeds uit 1913, of wellicht nog van daarvoor. In 1949 wordt deze door een geheel nieuwe inrichting vervangen, ontworpen door Hub A. Veen, Reclame- en Binnenhuis-Adviseur. Ook de etalages maken plaats voor nieuwe. Het geheel uitgevoerd in blank eiken. Ook werd er een nieuw plafond aangebracht, een nieuwe vloer en nieuwe verlichting. Ook de etalagepui werd veranderd door het aanbrengen van twee bovenlichten aan elke kant.

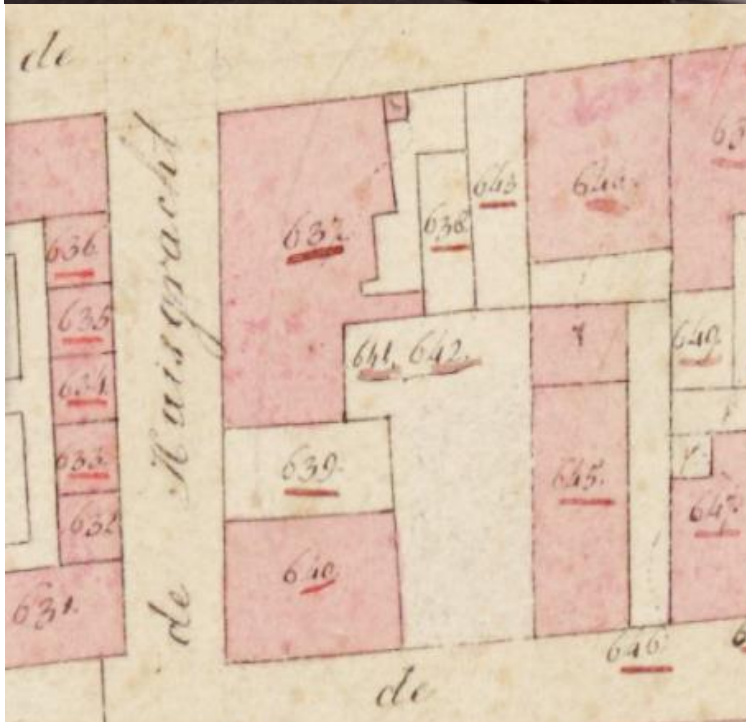

Hoogachtend,

De Weerd's Bakkerij

SINDS 1894 — KERKSTRAAT — LEERDAM

Leerdam, Juni 1949

Detail uit de kadastrale minuut (1822).
Boven de Kerkstraat, onder de Hoogstraat, links het Hofje.

Eind 1967 werd de bakkerij verkocht aan bakker De Kuyper uit Herwijnen. Nadat deze was gestopt werd de zaak nog enkele jaren door zijn zoon voortgezet, waarna deze naar Herwijnen vetrok en de bakkerij ophield te bestaan. Het pand zou daarna diverse andere (winkel)bestemmingen krijgen. Het oorspronkelijke woonhuis op de hoek van de Huisgracht zou later ook een commerciële bestemming krijgen. De gevelindeling bleef ongewijzigd.

Teunis Blom

-
1. Nationaal Archief: Archieven Hypotheekbewaarders in Zuid-Holland, Gorinchem, 1811-1838, nummer toegang 3.08.03.03, inv. nr. 47
 2. Nieuwe Gorinchemsche Courant 09.02.1913
 3. De Leerdammer 26.02.1913
 4. Nationaal Archief: Notariële Archieven Zuid-Holland 1906-1915 Standplaats Leerdam, nummer toegang 3.04.09.10, inv. nr. 9
 5. De Leerdammer 05.04.1913
 6. Advertentieblad 28.04.1874
 7. Nationaal Archief: Notariële Archieven Zuid-Holland 1843-1895 Standplaats Leerdam, nummer toegang 3.04.02.25, inv. nr. 10
 8. Zie voor Cornelis Grijns Jzn: *Van Pilgram tot Jeekel*, vanaf p. 125
 9. Zie voor Willem Grijns: *Van Pilgram tot Jeekel* vanaf p. 125 en *De molens van Leerdam* vanaf p. 47
 10. Nationaal Archief: Notariële Archieven Zuid-Holland 1838-1897 Standplaats Leerdam, nummer toegang 3.04.02.25, inv. nr. 37, akte nr. 8
 11. Nieuwe Gorinchemsche Courant 30.08. en 20.09.1908
 12. Nationaal Archief: Notariële Archieven Zuid-Holland 1906-1915 Standplaats Leerdam, nummer toegang 3.04.09.10, inv. nr.6, akte 6138
 13. Gemeente Archief Leerdam 1932-1971, inv. nr. 1663
 14. Nieuwsblad voor Gorinchem en Omstreken 26.02.1937.
 15. Gemeente Archief Leerdam 1812-1931, inv. nr. 438
 16. Gemeente Archief Leerdam 1812-1931, inv. nr. 442
 17. Gemeente Archief Leerdam 1812-1931, inv. nr. 446
 18. Regionaal Archief Rivierenland, nummer toegang 3182, Archieven van de notarissen in de Bommelerwaard, inv. nr. 1543
 19. De 5 Rivieren, 25 juni 1940

35^e jaargang, nummer 106 / juni 2016